

DYRTIDA, AVBLÅST FOR HVEM?

NOTAT, AUGUST 2024 NETTVERK MOT FAMILIEFATTIGDOM

ALENE-
FORELDRE-
FORENINGEN

Redd Barna

Norske Kvinners
Sanitetsforening

Voksne
for Barn

FORTSATT FATTIGDOMSKRISE I NORGE

Høsten 2022 begynte prisene i Norge å stige. Både mediene og politikere begynte å bruke begrepet «dyrtid». Gjennom 2022 og 2023 har husholdningenes økonomi vært sentral i mediebildet, og ulike politiske tiltak har blitt diskutert.

Norges Bank har satt opp styringsrenten flere ganger, og flere frivillige organisasjoner har uttrykt bekymring for konsekvensene av dyrtiden.

Nettverk mot familiefattigdom jobber for at alle barn skal få innfridd sine rettigheter i FNs barnekonvensjon og dekket grunnleggende humanitære behov. I forbindelse med dyrtiden har vi vært særlig opptatt av barnefamiliers økonomiske situasjon, spesielt for de barnefamiliene som allerede før dyrtiden levde i fattigdom. Ifølge tall fra SSB vokser 102 600 barn opp i lavinntektsfamilier i dag.[1] Forskning viser at dette har store konsekvenser for barns muligheter til å lykkes på skolen, ha et sunt kosthold og god helse, bo i et trygt hjem, og delta i fritidsaktiviteter. Det gjør det også vanskelig for foreldrene å være gode omsorgspersoner for barna sine.[2]

Barn fra fattige familier prøver å skjule at familien ikke har penger, og de beskriver det som flaut, trist og ensomt. De har mindre håp for fremtiden. En oppvekst i en fattig familie utfordrer de grunnleggende rettighetene barn har etter norsk lov. Både FNs barnekomité og Komiteen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter har uttrykt bekymring for den høye andelen barn som vokser opp i fattige familier i Norge, og har anbefalt at staten øker innsatsen for å bekjempe dette.[3]

I sin nyttårstale for 2024 sa statsminister Jonas Gahr Støre at vi nærmer oss et vendepunkt i økonomien, der prisveksten dempes og rentene kan settes ned. Regjeringen jobber for og tror at 2024 og 2025 vil bli lysere for folk, og at folk flest vil oppleve økt kjøpekraft igjen. Under framleggelsen av revidert nasjonalbudsjett i mai 2024 gjentok finansminister Trygve Slagsvold Vedum at "folk nå vil oppleve å få bedre råd". Men dette gjelder ikke alle. Norge har vært preget av en dyrtid som har rammet de fattigste hardest, og dyrtiden er ikke over for fattige barnefamilier. Økte levekostnader har gjort den økonomiske situasjonen vanskeligere for langt flere familier.

Organisasjonene som er en del av Nettverk mot familiefattigdom møter barn, ungdom og deres familier gjennom våre aktiviteter og tilbud. Mange barnefamilier tar kontakt med oss med ønske om hjelp. Flere av organisasjonene i nettverket opplever en økning i henvendelser om mat, klær, husleie og fritidsaktiviteter som en konsekvens av dyrtiden. Vi erfarer at dyrtiden rammer barn og unge spesielt hardt.

I dette notatet har vi støttet oss på en rekke ulike undersøkelser som er utført av andre aktører. Vi har samlet disse for å danne et helhetlig bilde av situasjonen for barnefamilier. Kildene er henvist til underveis. Samtidig viser vi til våre egne erfaringer og kartlegginger, som både bekrefter og forsterker det forskningen og andre eksterne aktører konkluderer med: Dyrtiden er ikke over for barnefamilier.

Mange foreldre som tidligere akkurat klarte å få endene til å møtes, opplever nå at budsjettet rakner. Myndighetene må ta grep. Barndommen foregår nå, og prisen for å vente er for høy.

God lesning!

Hilsen fra Nettverk mot familiefattigdom

Aleneforeldreforeningen, Frelsesarmeen, Kirkens Bymisjon,
Norske Kvinners Sanitetsforening, Redd Barna,
UNICEF Norge og Voksne for barn.

“Nei nei, jeg vil ikke ha bursdag hjemme, da finner de ut av at jeg deler rom med mamma.”

Et av barna i en familie som får hjelp av Frelsesarmeens tilbud Familiebosatt

BÆREKRAFTSMÅLENE

Bærekraftsmålene er verdens felles handlingsplan for bærekraftig utvikling. 2030-agendaen er konkretisert gjennom 17 bærekraftsmål og 169 delmål, og handler om å oppnå bærekraftig utvikling langs tre dimensjoner: økonomisk, sosialt og miljømessig. Bærekraftsmålene ble vedtatt på FNs generalforsamling i 2015, med tilslutning fra alle de 193 medlemslandene. Norge var pådriver for å få målene vedtatt, og er forpliktet til å jobbe for at verden når målene innen 2030.

Nr. 01

Bærekraftsmål 1 handler om å utrydde fattigdom, og delmålet 1.2 handler blant annet om å halvere antall barn som vokser opp i lavinntekt innen 2030: "Innan 2030 minst halvere prosentdelen av menn, kvinner og barn i alle aldrar som lever i fattigdom, i samsvar med nasjonale definisjoner".

BARNEKONVENSJON

FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) slår fast at alle barn, som er alle mennesker under 18 år, har de samme rettighetene. Norge ratifiserte barnekonvensjonen i 1989, og den har vært gjeldene som norsk lov siden 2003. Staten har dermed ansvar for at rettighetene blir realisert for alle barn, uansett hvor de bor og hvem de er. I arbeidet for å bekjempe fattigdom blant barnefamilier, er også barnekonvensjonen et viktig verktøy og det er særlig de følgende tre artikkelene som knyttes til denne tematikken:

ART 26

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

ART 27

Staten skal sørge for at alle barn har en levestandard som er tilstrekkelig for barnets fysiske, mentale, åndelige, moralske og sosiale utvikling.

ART 31

Alle barn har rett til hvile, lek, fritid, og til å delta i kunst og kulturliv.

1. TALL OG FAKTA

Over 100 000 barn lever i en fattig familie

I 2022 levde 102 600 barn i familier med vedvarende lavinntekt. Dette tilsvarer 11,6 prosent av alle barn, eller to til tre barn i hvert klasserom. Barn med innvandrerbakgrunn utgjør over 6 av 10 barn i lavinntektsgruppen. Enslige forsørgere er også overrepresentert. Andelen barn som har vokst opp i en fattig familie har blitt tredoblet siden 2001, men fra 2020 til 2022 gikk antallet barn i familier med vedvarende lavinntekt ned for første gang på over ti år.[5] Det ble registrert en nedgang i 247 kommuner. [6] SSB mener årsaken er økningen i barnetrygdsatsene for barn under seks år i samme periode. Dette er veldig positivt, men SSBs mål på vedvarende lavinntekt, som hovedsakelig brukes til å måle fattigdom i Norge, måler husholdningens inntekt og tar ikke hensyn til kostnader. Det er derfor stor grunn til å være bekymret for at det er store mørketall, spesielt på grunn av dyrtiden.

Økende andel barnefamilier som er «ille ute»

Økonomiske problemer har rammet flere familier de siste årene. En rapportserie fra SIFO fra 2022-2023 viser at de siste to årenes dyrtid har ført til at gruppen husholdninger som er «ille ute» økonomisk har blitt tre ganger så stor som før pandemien.[7] I 2023 hadde nær to av ti husholdninger økonomiske utfordringer. Dette tilsvarer 151 000 husholdninger, og i hver tredje av disse husholdningene bor det barn. Flere kutter strømforbruket betraktelig, spiser færre og mindre måltider, og unngår lege- og tannlegebesøk. Dette er svært alvorlig, og det er særlig de som har aller minst som sliter. Målingene viser at også nye grupper har begynt å slite, og barnefamilier utpeker seg spesielt. Andelen barnefamilier har økt på begge de to nederste nivåene på trygghetsbarometeret.*

Barnefamilier i matkø og matfattigdom

I SIFO-rapportene som det henvises til i avsnittet over, kommer det tydelig fram at mange må stramme inn for å ha råd til mat. Én av åtte husholdninger er matusikre, og seks prosent har svært lav matsikkerhet. Spesielt bekymringsfullt er det at en fjerdedel av «ille ute»-husholdningene sier at noen i husstanden ikke har kunnet spise i løpet av en hel dag, og at 17 prosent sier at dette skjedde tre eller flere ganger i løpet av de siste fire ukene.[8] Fafo-rapporten *Mathjelp på dugnad* fra november 2023, er en landsomfattende undersøkelse av det norske matutdelingstilbudet.[9] De fleste matutdelingene merker et økt behov for mathjelp, og drøyt halvparten av matmottakerne bor sammen med barn.

*Trygghetsbarometeret er en skala for økonomisk trygghet i fire kategorier som SIFO-forskere fordeler norske husholdninger i. Kategoriene er (1) trygge, (2) utsatte, (3) sliterne og (4) ille ute.

Frafall i idrett og fritidsaktiviteter

Deltakelse i fritidsaktiviteter er en sentral indikator på hvor omfattende fattigdom er blant barnefamilier. Tall fra Ungdata viser en nedgang over tid i andelen barn og unge som deltar i organiserte fritidsaktiviteter.[10] Deltakelsen er lavere blant barn og unge fra familier med lave inntekter.[11] Flere familier må gjøre harde prioriteringer som går utover barna når økonomien stadig blir strammere. Tall fra Frelsesarmeens fattigdomsbarometer viser at andelen foreldre som må droppe eller kutte ned på barnas fritidsaktiviteter har økt fra 11 % i august 2023 til 18 % i første kvartal 2024.[12] Flere kan heller ikke lenger kjøpe klær og utstyr som barna trenger. Lag og foreninger melder om en økning i antall familier som søker om støtte fra kontingentkasser slik at barna kan delta på fritidsaktiviteter.

Presset kommuneøkonomi og kutt i tjenester som fritidsklubber

Stadig flere kommuner rapporterer at de har en presset økonomi på grunn av dyrtid, med økte rentekostnader og energiutgifter. I november 2023 uttalte styreleder i KS, Gunn Marit Helgesen, til NRK at dette gjelder omtrent en tredjedel av norske kommuner, og at disse varsler kutt i ikke-lovpålagte tjenester, inkludert fritidsklubber for ungdom.[13] Fritidsklubber er den største fritidsaktiviteten blant ungdom, etter organisert idrett, med ca. 120 000 årlige besøkende.[14] Fritidsklubber rekrutterer i stor grad ungdom fra familier med svak økonomi. Tilbudet om fritidsklubber er ikke lovregulert i norsk lov, og kvaliteten og oppslutningen er avhengig av kommunens økonomi, prioriteringer og tilgang på egnet personale.[15] Mangel på lovregulering fører til store regionale forskjeller i kompetansenivå, kvalitet og tilgjengelighet, samt utfordringer med å drive langsiktige, forutsigbare og trygge klubbtillbud for barn og unge.

Flere på sosialhjelp, men Nav kartlegger ikke barns beste og behov

Ifølge SSB økte antallet sosialhjelpsmottakere med 9,8 % fra 2021 til 2022.[16] Det er også en økning i antall personer som er i arbeid og samtidig mottar sosialhjelp. En fjerdedel av sosialhjelpsmottakerne forsørger barn under 18 år. Flere undersøkelser viser at barns behov ikke blir tilstrekkelig ivaretatt under Navs behandling av økonomisk støtte til barnefamilier, og Helsetilsynets nasjonale tilsyn (2022 - 2023) viser lovbrudd i ivaretagelsen av barn i 58 av 68 tilsyn - eller i 85% av tilsynene.[17] Dette er grov systemsvikt, der Navs kartlegging av barns behov og livssituasjon er tilfeldig og lite systematisk, og sjelden basert på individuelle vurderinger. Ved mangelfull kartlegging og dialog vil ikke Nav-ansatte kunne vite hvilke behov den enkelte familie har. Samtidig vil ikke foreldrene heller vite hva de har rett til å kreve. Det kan bety at barn ikke har tilstrekkelig utstyr til å delta på en fritidsaktivitet, at de ikke får dekket klær og ting de trenger til skoleturer, at de ikke er klar over at de kan be om støtte til å reparere

sykkelen, eller dekke andre behov. Ansatte på Nav bør få økt barnefaglig kompetanse, og barns individuelle rettigheter må styrkes gjennom en tydeliggjøring i lovverket. Dette er særlig kritisk i dyrtiden, da flere barnefamilier har behov for støtte fra det offentlige.

Sosialhjelpssatsene for barnefamilier for lave

Mange barnefamilier får ikke dekket grunnleggende behov gjennom sosialhjelpen. Økonomisk sosialhjelp skal sikre et forsvarlig livsopphold for dem dette gjelder. SIFO har utredet kunnskapsgrunnlaget for de veiledende sosialhjelpssatsene og konkluderer med at «dagens veiledende satser er for lave for at samtlige brukergrupper skal kunne opprettholde et forsvarlig livsopphold i perioden de mottar økonomisk sosialhjelp».[18] De finner at mange sosialhjelpsmottakere sliter med å dekke grunnleggende behov, som for eksempel å spise sunt og erstatte klær ved behov. Over 40 prosent oppgir at de ikke har råd til å spise i tråd med kostholdsrådene og nesten halvparten oppgir at de ikke har råd til å bytte ut utslitte klær og sko. Fafo har i sin rapport om matudeling vist at flertallet av gjestene i matkøene allerede går på ytelser som uføretrygd, sosialpenger og pensjon, noe som peker mot at ytelsene er for lave.

Innstramningstiltak gjør at flyktningfamilier kommer enda dårligere ut

Regjeringen har kommet med en rekke innstramminger for å begrense antallet flyktninger som kommer fra Ukraina til Norge, og flere av forslagene vil føre til at familier fra Ukraina får dårligere råd. Blant annet har regjeringen foreslått og Stortinget vedtatt endringen om å frata barnefamilier som har midlertidig kollektiv beskyttelse, retten til å få barnetrygd det første året i Norge. Det er allerede godt dokumentert at flyktningfamilier har lite, og at ukrainske flyktninger har gått til fattighuset for å få nok mat[19] og flere ukrainere har tatt opp forbrukslån fra ukrainske banker for å dekke grunnleggende behov i Norge.[20] At stønadene for flyktningfamilier er for lave, kommer også frem i flere tidligere studier. [21] Blant annet avdekket en studie av forskere ved Oslo Met fra 2018 at matusikkerhet i mottak blant barnefamilier er et alvorlig problem.[22] Dyrtiden gjør den økonomiske situasjonen til flyktningfamilier enda mer bekymringsfull.

Absolutt fattigdom og en ny underklasse

I rapporten "Mathjelp på dugnad" (2023) gjorde forskere ved Fafo funn som kan indikere endringer i det norske fattigdomsmønsteret.[23] Ved å kartlegge hvem som oppsøkte matutdelingssentralene, fant de at nye grupper, folk i arbeid og par, nå var blant brukerne. Dette kan være en indikasjon på at vi nå ser en fremvekst av en ny type fattigdom. Norge bruker et relativt fattigdomsmål, som tar utgangspunkt i hvor mange som har inntekt under et gitt nivå (lavere enn 60 prosent av medianinntekten). For de fleste har inntekten vært uendret, mens utgiftene har økt (strøm, leiepriser, matpriser,

m.m.). Vi kan derfor være vitne til en trend som ikke blir plukket opp av fattigdomsmålet. Fattigdomsmålet plukker heller ikke opp hvem som befinner seg i absolutt fattigdom, dvs personer som ikke har råd til mat. Fafo mener at matkøene kan ikke tolkes som noe annet enn at flere nå befinner seg i denne kategorien enn før og mener det er viktig å følge nøye med på denne utviklingen.

Barnefamilier som leier bolig, har høy risiko for å være fattige

Boligpriser er en sentral indikator for hvordan den økonomiske situasjonen er blant barnefamilier. For lavinntektshusholdninger går 44 prosent av forbruket til bolig.[24] Barn i lavinntektshusholdninger er overrepresentert blant barnefamilier som leier bolig. [25] Dette skyldes at mange av leietakerfamiliene har lav inntekt etter skatt, noe som gjør det vanskelig å finansiere et boligkjøp. Den mest sentrale indikatoren på situasjonsbildet for lavinntektshusholdningene er derfor utviklingen av leieprisene. Samtidig er det flere elementer ved eiemarkedet som også er relevant å berøre i denne gjennomgangen.

Dyrtiden har forsterket de boligsosiale utfordringene.[26] De som tjener minst, bruker en betydelig større del av inntekten på mat og strøm, og selv om inntekten deres øker noe, justeres den ikke nok til å utligne virkningen av inflasjonen, og flere opplever derfor en ytterligere reduksjon i kjøpekraften. Både bokostnadsindeksen[27] og husleieindeksen[28] peker på at det har blitt vesentlig dyrere å både leie og eie bolig, også gjengs leie i kommunale boliger har eskalert.

Finans og økonomi

I september 2023 kunne inkassoselskapet Kredinor varsle om at inkassosaker på boliglån hos unge familier var mer enn doblet på ett år.[29] Tall fra Levekårsundersøkelsen 2023 viser en økning i økonomiske vansker, og 20 prosent av befolkningen over 16 år, oppga i 2023 at de ikke kunne klare en uforutsett utgift på 20 000 kroner uten å ta opp lån eller selge gjenstander. [30] Gjeldsgraden blant norske husholdninger er historisk høy, og i følge SSB er barnefamilier blitt spesielt hardt rammet av økte boliglånsrenter, noe som har bidratt til en betydelig økning i deres gjeldsgrad. [31] En solid studie fra Storbritannia viser at barn som vokser opp i familier med mye gjeld, får dårligere psykisk helse enn andre barn.[32] Dette gjelder selv om forskerne kontrollerte for en rekke bakgrunnsfaktorer, som arbeidsledighet, sykdom og lav inntekt.

2. EN BARNDOM I DYRTID

En kraftig økning i henvendelser til organisasjoner som følge av dyrtiden

Alle organisasjonene i Nettverket mot familiefattigdom, som står bak dette notatet, har den siste tiden sett hvordan dyrtiden og den økende ulikheten påvirker både barna og familiene deres negativt. Organisasjonene melder om en kraftig økning i henvendelser fra både barn, ungdom og deres familier. Mange barnefamilier sliter med å dekke grunnleggende behov, og de er bekymret og frykter for fremtiden. Barna og familiene som allerede befinner seg i en økonomisk utsatt situasjon, er spesielt rammet, men dagens dyrtid har også ført til at flere og nye grupper søker støtte fra frivillige organisasjoner for å komme seg gjennom hverdagen.

Økt behov for mat, utstyr og gratis aktiviteter

Røde Kors har nylig gjennomført en undersøkelse blant 16 lokalforeninger for å kartlegge dyrtidens humanitære konsekvenser. Røde Kors-frivillige møter ofte mennesker som i utgangspunktet hadde dårlig råd, men de siste årene har de opplevd at situasjonen har gått fra vondt til verre. Frivillige forteller om telefoner med tydelig fortvilelse i andre enden. En lokalforening melder at de «blir oppringt døgnet rundt». Andre eksempler inkluderer historier om familier som ber om å få låne pledd fordi de ikke har råd til oppvarming hjemme, eller familier som ikke har mulighet til å gi barna klær som er tilpasset årstiden eller nok mat. Foreldre viser stor takknemlighet for hjelpen de mottar, enten det er julegaver til barna, kinobilletter, eller muligheten til å reise på sin aller første ferietur.

Tilsvarende tilbakemeldinger fikk Redd Barna da de i juni 2024 snakket med frivillige og samarbeidspartnere om de opplever at dyrtiden påvirker barnefamiliene de møter i sine aktiviteter. Mange svarte at de tror familier deltar på aktiviteter fordi de har behov for gratis mat. De forteller at mange ungdommer kommer og spør etter ekstra mat etter at aktivitetene er ferdig, fordi de er flau for å måtte spørre, og en sier at «det har vært mange sultne ungdommer innom det siste året». Majoriteten av respondentene svarte at de opplever at barna og/eller familiene er mer bekymret over sin økonomiske situasjon, og at det er en økning i henvendelser etter klær og utstyr. Funnene stemmer overens med hva Norske Kvinners Sanitetsforening (N.K.S.), Kirkens Bymisjon og Frelsesarmeen erfarer når de møter barnefamilier gjennom sitt arbeid. Stadig flere familier som ikke har råd til mat, klær eller utstyr så barna kan delta i samfunnet på lik linje med andre barn.

Kostnader i skolehverdagen

Norske Kvinners Sanitetsforening opplever en økning i henvendelser fra foreldre som forteller at kostnader knyttet til turer og utstyr i regi av skolen er vanskelig å håndtere, og at det kan føre til at barna ikke deltar på aktiviteter knyttet til skolen eller at de mangler nødvendig utstyr. Dette stemmer med Redd Barna sin rapport fra desember 2023, *Kostnader i en skolehverdag. Hva må gjøres for at gratisprinsippet skal følges opp i praksis?*, som avdekket at mye i skolehverdagen både i og utenom skoletimene koster penger.[33] I rapporten kom det tydelig fram at kostnadene med skolehverdagen var med på å skape utenforskap og har konsekvenser for elevers trivsel og deltakelse i skolen. I lys at dagens dyrtid med økte levekostnader og de henvendelsene som Sanitetskvinnene erfarer, må disse funnene tas på alvor, skal utdanningssystemet bidra til sosio-økonomisk utjevning.

Foreldre føler seg utilstrekkelige

Mer enn hver femte forelder opplever at de svikter i foreldrerollen på grunn av sin økonomiske situasjon, og rekord mange dropper klær og utstyr barna har behov for, viser Frelsesarmeens fattigdomsbarometer for andre kvartal 2024.[33] Ved hjelp av fattigdomsbarometeret måler Frelsesarmeen hvert kvartal hvordan endringer i økonomien påvirker befolkningen generelt, samt foreldre og deres barn, slik at man får innsikt i behovet for hjelp og omsorg i samfunnet. Den nyeste undersøkelsen viser tydelig at økte levekostnader bidrar til at foreldre sliter med å få endene til å møtes: mange legger seg sultne, og de spiser mindre og dårligere mat, og hele 26% oppgir at de ikke får betalt regninger på grunn av pengemangel. Undersøkelsen bekrefter at selv om mange nå har blitt vant til og takler en ny normal med et høyt kostnadsnivå, er det et stort antall mennesker som fortsatt er i en økonomisk krise, og at det er de som sliter mest økonomisk som rammes hardest.

Barnefamilier påvirkes aller mest

Allerede i 2022 viste en spørreundersøkelse som Respons Analyse gjennomførte på vegne av Redd Barna, at de økte kostnadene påvirket barnefamilier aller mest.[35] Familiene rapporterte at økte kostnader medførte at de først ville kutte i klær og utstyr, deretter i strøm og varme, så i fritidsaktiviteter, og til slutt i mat. Likevel oppga en av tre barnefamilier at de hadde måttet kutte ned på matinnkjøp, noe som samsvarer med konklusjonene SIFO peker på i sine rapporter om dyrtid og økonomisk trygghet.[36]

Enslige forsørgere sliter med å få pengene til å strekke til

Det er i utgangspunktet vanskelig å klare alle utgifter på en inntekt, nå i dyrtiden oppleves dette enda mer krevende. Aleneforeldreforeningen ser i dialog med sine medlemmer at økte priser på mat og tjenester, økte renter og økte leiekostnader gjør det vanskelig for foreldre å utøve ivaretagende foreldreskap for sine barn.

I juni gjennomførte Aleneforeldreforeningen en uformell undersøkelse blant sine medlemmer som viser at ca. 90 prosent av respondentene sliter med å få pengene til å strekke til. Om lag halvparten av disse går i minus hver måned og gjelden hopper seg opp. Mange forteller at de har måttet ta opp lån fra familie eller venner, og flere forteller at de har tatt opp forbrukslån for å kunne betale faste kostnader. Dette gjelder i hovedsak de som er i full jobb. For de som lever på statlige og kommunale ytelser er terskelen høy for å be Nav om ytterligere økonomisk hjelp, da flere sier de blir truet med bekymringsmelding til barnevernet om de ber om hjelp til eksempelvis mat, husleie eller strømregning

Sosialhjelpsmottakere får ikke dekket barnas behov

Ifølge rapporten "*Sosial puls*" fra Røde Kors og SSB, er sosialhjelpsmottakere blant de mest sårbare gruppene i Norge, med en usedvanlig sterk opphopning av velferdsproblemer.[37] Rapporten *Til barnets beste?* som Røde Kors publiserte i 2023, handler om hvordan sosialhjelpsordningen fungerer for barnefamilier[38] Rapporten viser at halvparten av foreldrene som mottar sosialhjelp, sliter med å gi barna det de trenger. Flere forteller at de ikke har råd til å dekke barnas grunnleggende behov som mat, klær og fritidsaktiviteter. De beskriver situasjoner med tomme kjøleskap, klær som er for små, og regninger det er umulig å betale. Hele 60 prosent av sosialhjelpsmottakerne som Røde Kors har vært i kontakt med, sier at Nav ikke har gjort en grundig kartlegging av barnas behov, eller at de ikke vet om dette er blitt gjort. I tillegg til egne informanter, er rapporten basert på tilsynene til Helsetilsynet i 2022-2023,[39] og støtter opp under konklusjonen om at barneperspektivet i Nav må styrkes. Dyrtid med høye priser har rammet barnefamilier hardt, og Navs avgjørelser har stor innvirkning på barns velferd og livskvalitet.

Støtte til barnefamilier må økes og arbeidet mot familiefattigdom styrkes

UNICEF-rapporten "*Child Poverty in the Midst of Wealth*" (2023) peker på at Norge har gjort en altfor dårlig jobb med å bekjempe familiefattigdom sammenlignet med andre land.[40] Norges innsats ble rangert som nummer 35 av 39 OECD-land i perioden 2008-2021. Rapporten viser at selv om Norge hadde en stabil økonomisk vekst fra 2014 til 2021, brukte vi ikke de økonomiske ressursene på å prioritere sosial utjevning. I stedet så vi en økning i antallet fattige barn i denne perioden. Flere andre land har klart å snu den negative trenden. Polen og Slovenia har oppnådd en reduksjon på ca. 30 % gjennom målrettede tiltak. Selv om Norge er blant de fem

landene med lavest andel fattige i studien, lever fortsatt 12 % av norske barn (ca. 110 000) i relativ fattigdom. Norge kommer også dårligere ut enn våre skandinaviske naboland som Danmark og Finland.

Hele 91 prosent av de spurte i en undersøkelse foretatt av organisasjonen Voksne for Barn, svarte at det er en viktig sak at ingen barn i Norge skal vokse opp i fattigdom.[41] Ni av ti mente at den økonomiske støtten til barnefamilier som lever i fattigdom må økes. Undersøkelsen viste videre at nitti prosent av befolkningen mener at politikerne må prioritere tiltak for å bekjempe familiefattigdom i Norge. Regjeringens samarbeidsstrategi mot barn og ungdom i lavinntektsfamilier gikk ut i 2023,[42] og det er ikke igangsatt et arbeid med å utvikle en ny nasjonal strategi. Regjeringen har varslet at det i 2025 kommer en stortingsmelding om sosial utjevning og mobilitet.[43] Denne bør ha et tydelig barne- og familieperspektiv og komme med konkrete mål for arbeidet.

Kommuner mangler plan for å forebygge familiefattigdom

Stadig flere kommuner må kutte i budsjetter som følge av dyrtid, med økte rente- og energikostnader, noe som krever større koordinering og forvaltning av ressursbruken. Kirkens Bymisjon og Redd Barna gjennomførte våren 2024 en kartlegging av hvordan kommuner best kan organisere arbeidet for de som bor i en lavinntektshusholdning, og de som står i fare for å havne der.[44] Det er i kommunene mye av det konkrete arbeidet med fattige familier gjøres. Det er der barna går i barnehage og på skole, har sin fastlege, sine fritidsaktiviteter, og der de har sin bolig. Arbeidet som kommunale tjenester legger ned for fattigdomsbekjempelse er avgjørende, men det er ikke påkrevd at kommuner skal ha en langsiktig plan for å bekjempe familiefattigdom. Svarene vi fikk i undersøkelsen viste tydelig at handlingsplaner mot fattigdom er et nyttig verktøy som bidrar til økt bevissthet og styrket samarbeid. Til tross for dette, er det kun et mindretall av kommunene i utvalget som har utviklet en slik plan. 92 % av kommunene i utvalget svarer at arbeidet med å forebygge og bekjempe fattigdom er viktig i deres kommune, men hele 51 % av kommunene har ikke en plan for arbeidet. Kun 14 % har en egen handlingsplan for å bekjempe familiefattigdom. Dagens dyrtid gjør det enda mer prekært av kommuner jobber langsiktig og strukturelt for å bekjempe familiefattigdom, og det er derfor viktig med lokale planer og strategier.

KONKLUSJON - Vi har mer enn nok kunnskap til å stadfeste at dyrtiden er til skade for mange barn og deres familier, og at dette er en skade som påføres dem mer eller mindre hver dag. Vi vet at fattigdom kan ha alvorlige konsekvenser både for barnas fysiske og psykiske livskvalitet, og både i et kortsiktig og langsiktig perspektiv. Få oppgaver kan derfor være viktigere for samfunnet enn å bidra til å gi alle barnefamilier levelige kår, og sikre alle barn en trygg og god barndom.

3. LØSNINGER – HVA MÅ GJØRES

Å vokse opp i en lavinntektsfamilie kan føre til at man får et dårligere utgangspunkt for voksenlivet enn andre barn, fordi trang økonomi blant annet påvirker helse, kosthold, bosituasjon, skoleprestasjoner og deltakelse på fritidsaktiviteter.

Godt fattigdomsforebyggende og -reduserende arbeid er avgjørende for å motvirke at det skjer.

Nettverk mot familiefattigdom vil særlig oppfordre de politiske partiene til å finne sammen om følgende tiltak, som en del av et fattigdomsforlik:

- **Styrke barnetrygden** - Satsene må økes for alle barn fra 0-18 år, det må sikres en årlig prisjustering, og barnetrygden må holdes utenfor beregningsgrunnlaget for alle offentlige ytelser.
- **Styrke barneperspektivet i NAV** - Barns individuelle rettigheter, artikkel 3, barnets beste, og artikkel 12, rett til å bli hørt og ha innflytelse, må inn i formålsparagrafen til både Sosialtjenesteloven, NAV-loven og Folketrygdloven.
- **Øke veiledende satser for sosialhjelp** - De statlige veiledende satsene for sosialhjelp må økes for å gjøre det mulig å dekke grunnleggende behov som mat, klær og bolig. Disse bør også vurderes hvert femte år.
- **Styrke de bolig-sosiale tiltakene** - Det må legges enda bedre til rette for at man kan bo på samme sted over lengre tid i gode nabolag. Bostøtten er en viktig ordning som må styrkes. Vanskeligstilte familier bør ha en lovfestet rett til offentlig bistand for å finne en varig bolig av en tilstrekkelig kvalitet.
- **Kommunale planer mot familiefattigdom** - For å lykkes i å bekjempe fattigdom nasjonalt må det jobbes lokalt. Vi forventer en tydelig anbefaling fra myndighetene om at alle kommuner må utvikle en langsiktig strategi mot familiefattigdom og at dette må forankres i kommunale planer.

CHRISTIAN POPPE er forsker 1 på SIFO (Statens Institutt for forbruksforskning) ved Oslo Met. Han er forfatter av Sifo sin rapportserie fra 2022 - 2023 om dyrtid og økonomisk trygghet i Norge.[45]

“Dyrtida er ikke over, og noen har dyrtid hele tiden.

Begrepet "dyrtid" dukket opp på 1920- og 30-tallet, muligens enda tidligere, og refererer til en galopperende prisvekst. Dyrtiden betegner en utgiftskrise, som også karakteriserer den situasjonen vi befinner oss i nå. Krisen på 20- og 30-tallet var fundamental og knyttet til nød og ekstrem fattigdom, noe vi heldigvis ikke opplever i samme omfang nå. Likevel har Sifo valgt å bruke begrepet "dyrtid" om dagens kontekst fordi vi har opplevd en plutselig prisvekst som ikke har vært tilfeldig. Kostnadsøkningene har kommet raskt og samtidig, og summen har blitt uhåndterlig for de som allerede var sårbare, men også for middelklassen

Det er også et retorisk poeng i å bruke begrepet "dyrtid", da det leder til en diskusjon om folks levekår, og ikke bare til en teknisk diskusjon om inflasjon og rentejusteringer. Dyrtid er et politisk begrep som impliserer at en krisesituasjon bør settes på dagsorden. Begrepet kan forhåpentligvis bidra til å få alvoret i situasjonen på den politiske dagsorden, noe jeg mener vi har klart. Nesten alle politiske partier snakker nå om dyrtid, konsekvenser og behov for tiltak.

Økonomisk trygghet. Fra 2021 til 2022 så vi et plutselig fall i folks økonomiske trygghet, slik Sifo måler det. Dette var påfallende fordi vi ikke så et tilsvarende utslag under pandemien. Pandemien var en inntektskrise, og der hadde staten erfaring og gode virkemidler. De kom med klare og tidlige tiltak mot permitteringer og arbeidsløshet, og mange fikk beskyttet inntekten sin.

Dyrtiden, som i større grad er en utgiftskrise, har staten derimot vært mer tafatt med å håndtere. Virkemidlene er ikke like opplagte, og de har lite erfaring, noe som førte til at myndighetene famlet en del og kom altfor sent på banen når prisene steg. Myndighetene fikk tidlig på plass en strømstøtte-avtale, som har vært veldig viktig. Uten denne hadde nok situasjonen i dag sett helt annerledes ut. Men det var ikke tilstrekkelig, og konsekvensene av dyrtiden har særlig rammet de som allerede var sårbare.

Konsekvenser av dyrtiden. Historisk fikk vi en tredobling av andelen som var ille ute på det laveste trygghetsnivået, og nesten en tredobling på det nest nederste trygghetsnivået, de som kalles "sliterne". I 2022 falt andelen helt trygge husholdninger under 50%, fra tidligere å ligge på opp mot 70%.

Konsekvensene av dyrtiden har altså vært dramatiske, og det er en tydelig sammenheng mellom dyrtidens effekter og de som allerede var sårbare: de unge, enslige forsørgere, leietakere og folk som er avhengige av stønader. Stønadene har ikke holdt tritt med prisøkningene vi har erfart i dyrtiden. Fra 2022 til 2023 erfarte vi også at nye grupper kom inn i kategorien "særlig utsatte", blant annet par med barn.

Generelt har dyrtiden gitt barnefamiliene et trøkk som har vært negativt for dem, og konsekvensene for de som befinner seg på de nederste trygghetstrinnene dreier seg om dramatiske ting som mangel på mat. Tilgang på mat har vært et tema gjennom hele dyrtiden, og det har blitt forsøkt løst med blant annet bruk av matstasjoner. Hele 6% av befolkningen på det laveste trygghetsnivået har også store betalingsproblemer.

Mange av de som er i etableringsfasen, som ofte er folk med barn og enslige forsørgere, eier boliger. På det laveste trygghetsnivået er det 60% som er boligeiere. Når rentene begynte å stige gjennom 2023, kom dette på toppen av økte mat- og strømpriser. Prisstigningen har i gjennomsnitt vært på 16% siden 2021, og mat har hatt en særlig kraftig økning. Økningen forventes å fortsette, samtidig som statsminister Støre snakker om at det nå blir reallønnsvekst. Men det gjelder ikke alle. Mange vil fortsatt oppleve reallønnsnedgang, spesielt de som har hatt det tøffest de siste årene.

Normalisert dyrtid. Tiden vi nå befinner oss i akkurat nå kalles den "normaliserte dyrtiden". Dette betyr at prisveksten flater ut og blir værende på et høyt nivå. De aller fleste vil klare dette bra, noen vil til og med oppleve at de får litt bedre råd. Men det har en bakside, for det gjør det så inderlig lett å glemme de som har hatt, og som nå stabiliserer seg på et nivå med veldig trang økonomi. Mange sentrale varer og tjenester vil framover legge seg på et høyere prisnivå, og selv om vi på sikt får mer kontroll på prisstigningen, er det sannsynlig at det i samfunnet vil bli en større andel som er utsatt, kanskje til og med fattige.

Tiltak og respons. I den norske modellen går vi ofte rett på førsteordens tiltak, som betyr at en modifierer hovedinstrumentene for sikring av velferd. Dette dreier seg om barnetrygd, barnepriser, bostøtte, barnehagepriser, overføringer til enslige forsørgere, minstepensjon og satser for supplerende sosialhjelp. Satsene på alle disse ordningene har gjennom dyrtiden blitt regulert og økt. Fordelen med denne tilnærmingen er at dette blir permanente løft. Ulempen er at de følger rutineprosedyrer knyttet til statsbudsjett og revidert budsjett, og at støtten for folk

flest kommer for sent. Annenordens tiltak, slik som strømstøtten og kontantutbetalinger, er mer målrettet og umiddelbare. For eksempel har England gjennom dyrtiden hatt et mye mindre fall i den økonomiske tryggheten enn Norge, noe som skyldes at de har vært villige til å drive med kontant- og straksutbetalinger.

Jeg mener at det er viktig at Norge ikke glipper på førsteordens tiltakene, for dette er velferdsstaten på sitt beste. Men vi bør komme med strakstiltak tidligere i en krise som dette, og vi bør i større grad målrette tiltak mot grupper, som barnefamilier. Regjeringen har etter hvert kommet på et godt spor, men tiltakene har kommet for sent. Økningen i for eksempel barnetrygden har jeg kalt velferdsstaten på sitt beste. Barnetrygden kommer alle barnefamilier til gode, samtidig som det treffer veldig godt de som er utsatt. Dette bidrar til legitimiteten, og alle som betaler skatt skal føle at de får noe igjen. Dette er utfordringen i England og USA; det er i stor grad de fattige som mottar støtte, noe som fører til at de rike spør seg hvorfor de skal betale skatt når de aldri får noe igjen. Vi får den typen tankegang som sier: "De fattige klarer ikke å håndtere seg selv og sitt eget liv, så hvorfor skal vi betale for det?". Dette har vi vært forskånet for i Norge.

Det må være en balanse mellom første- og annenordens tiltak, og tiltakene må samordnes slik at man unngår situasjoner der folk som får økt stønad på den ene siden, får lavere stønad på andre ting, og summen blir negativ. Det er mange utfordringer her.

Dyrtida er ikke over, og noen har dyrtid hele tiden. Jeg er redd for at langtidsvirkningene vil føre til at en større gruppe faller ned permanent ned på det laveste trygghetsnivået. Det er lett å vippe folk over grensen, men det er mye mer tidkrevende å løfte dem tilbake. Levekårene blir verre, og problemene så komplekse at avstanden opp blir altfor lang. Da er det lett å miste motivasjonen, og situasjonen blir for kompleks til å gjøre noe med den selv.

Større ulikheter og samfunn som ikke kan håndtere fattigdom, er ute å kjøre. Samfunn med høye fattigdomsrater er ofte preget av politisk ustabilitet, økende forskjeller og nød. I Norge er vi ikke i nærheten av dette, og vi må erkjenne at vi nå har en historisk mulighet til å unngå det. En lærdom som politikerne burde trekke av dyrtiden, er at de har vært for sent ute og handlet for sent. Vi bør være stolte av den norske velferdsstaten, men når vi blir rammet av en krise, bør vi tenke utenfor de vante rammene og ideene vi har om en velferdsstat.

For velferdsstaten er verdt å ta vare på."

Teksten er basert på et intervju som vi gjorde med Poppe i juli 2024.

REFERANSER

- [1] Normann (2024): Barn i lavinntektshusholdninger. Færre barn lever i familier med lavinntekt. SSB (18. januar 2024)
- [2] Fløtten og Nielsen (2020): Barnefattigdom – en kunnskapsoppsummering. Vedlegg til Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020 – 2023). Oslo: Barne- og familiedepartementet
- [3] CRC/C/NOR/CO/5-6 og E/C.12/NOR/CO/6
- [4] Ekspertgruppe om barn i fattige familier (2023): En barndom for livet. Økt tilhørighet, mestring og læring for barn i fattige familier.
- [5] Normann (2024): Barn i lavinntektshusholdninger. Færre barn lever i familier med lavinntekt. SSB (18. januar 2024)
- [6] Bufdir: Færre barn vokser opp i familier med lavinntekt.(13. juni 2024)
- [7] Christian Poppe og Elaine Kempson: Dyrtid 4: Det er ikke over ennå. Husholdenes økonomiske trygghet i august 2023. SIFO-rapport nr. 11-2023
- [8] Ibid
- [9] Fløtten, T., Skog Hansen, I., Frisell, G A. & Thau, M (2023) Mathjelp på dugnad. En undersøkelse av det norske matutdelingstilbudet. Fafo, Oslo
- [10] Ungdata 2022: Stadig flere deltar i organisert fritidsaktivitet
- [11] Kultur- og likestillingsdepartementet (2024). Alle inkludert! Handlingsplan for like muligheter til å delta i kultur-, idretts og friluftslivsaktiviteter, 2024 – 2026.
- [12] Frelsesarmeens fattigdomsbarometer, første kvartal 2024. https://www.nrk.no/ostfold/fattigdom-i-noreg_-dramatisk-auke-i-antal-born-som-ikkje-far-fritidsaktivitetar-1.16869553
- [13] NRK Vestfold og Telemark. Dyrtid knekker kommunene – stikker barn og unge med sparekniven. 17. nov. 2023.
- [14] www.ungdomogfritid.no
- [15] Redd Barna (2021): Et bra sted å være – slik barn og unge ser det. Fritidsklubbens betydning for barn og unge.
- [16] Souri og Grebstad: Antall sosialmottakere økte med nesten 10 prosent. SSB. 23. juni 2023
- [17] -Rapport fra Helsetilsynet 2/2013: Glemmer kommunene barn og unge i møte med økonomisk vanskeligstilte familier? Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2012.
- Riksrevisjonens undersøkning av barnefattigdom. Dokument 3:11 (2013 -2014)
- Helsetilsynet (2024). Samfunnets siste sikkerhetsnett må fange opp barna. Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2022 -2024. 6/2024
- [18] Silje E. Skuland, Andreea I. Alecu, Erlend Lun Kok, Ann-Kristin Ansteensen, Gun Roos, Markus Lynum og Lilli Wolland Blomberg: Utredning av kunnskapsgrunnlaget for sosialhjelpssatser. SIFO-rapport nr. 5-2024
- [19] Aftenposten (2023) <https://www.aftenposten.no/norge/i/JQrLGj/her-staar-de-ukrainske-flyktingene-i-matkoe-mange-graater-og-er-fortvilet>
- [20] Dagbladet. [Marina \(48\) fikk ingen penger](https://www.dagbladet.no/nyheter/2022/05/09/marina-48-fikk-ingen-penger). 09. mai 2022
- [21] https://www.noas.no/wp-content/uploads/2020/05/NOAS_Lengev%C3%A6rende-barn_rapport_WEB.pdf
- Redd Barna (2020): Det viktigste er å bli norsk..? barn og unges tanker om å være nye i Norge.
- [22] <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/nesten-halvparten-sier-de-ikke-har-nok-mat-asylmottak>
- [23] Fløtten, T., Skog Hansen, I., Frisell, G A. & Thau, M (2023) [Mathjelp på dugnad. En undersøkelse av det norske matutdelingstilbudet](https://www.fafo.no/publikasjoner/mathjelp-pa-dugnad). Fafo, Oslo
- [24] [SSB, Bolig står for nesten halvparten av forbruket til lavinntektshusholdninger, 18.desember 2023](https://www.ssb.no/nyheter/2023/12/18/bolig-star-for-nesten-halvparten-av-forbruket-til-lavinntektshusholdninger)
- [25] [SSB, Barnefamilier som leier bolig har høy risiko for å være fattige, 27.februar 2024](https://www.ssb.no/nyheter/2024/02/27/barnefamilier-som-leier-bolig-har-hoy-risiko-for-a-vaere-fattige)
- [26] [Tidsskrift for boligforskning Vol.6, Utg.1Dyrtid og boligsosiale utfordringer](https://www.tidsskriftforboligforskning.no/vol6-utg1-dyrtid-og-boligsosiale-utfordringer)
- [27] [Huseiernes Bokostnadsindeks, 2023](https://www.huseiernes.no/bokostnadsindeks-2023)
- [28] [Husleie.no – Husleieindeksen 4.kvartal 2023](https://www.husleie.no/husleieindeksen-4.kvartal-2023)
- [29] NRK, [Inkassoalarm blant unge familier: – Det er veldig urovekkende](https://www.nrk.no/nyheter/2023/09/30/inkassoalarm-blant-unge-familier) [30.09.2023]
- [30] With, Mari Lande (2023) [Flere har økonomiske vansker](https://www.ssb.no/nyheter/2023/09/27/flere-har-okonomiske-vansker), SSB
- [31] Lian, Nygård, Thoresen og Vattø (2023). Økte renter - hva betyr det for husholdningenes økonomi? SSB 2023/43
- [32] Berger, Lawrence M. & Houle, Jason N. (2019) [Rising Household Debt and Children's Socioemotional Well-being Trajectories](https://www.trajectories.org/publications/rising-household-debt-and-childrens-socioemotional-well-being-trajectories), UK

- [33] Redd Barna (2023). Kostnader i en skolehverdag. Hva må gjøres for at gratisprinsippet skal følges opp i praksis?
- [34] Frelsesarmeens fattigdomsbarometer, andre kvartal 2024
- [35] Respons Analyse, Redd Barna 2022: <https://magasinet.reddbarna.no/viktig-a-oke-barnetrygden-for-de-over-6-ar/>
- [36] Christian Poppe og Elaine Kempson: Dyrtid 4: Det er ikke over ennå. Husholdenes økonomiske trygghet i august 2023. SIFO-rapport nr. 11-2023
- [37] Røde Kors (2022). Sosial puls. En rapport om de største humanitære behovene i Norge.
- [38] Røde Kors Til barnets beste. Navs ivaretagelse av barns behov når foreldre søker om sosialhjelp.
- [39] Helsetilsynet: 2022 -2023. Samfunnets siste sikkerhetsnett må fange opp barna. Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2022 -2024. 6/2024
- [40] UNICEF (2022). Child Poverty in the Midst of Wealth. Innocenti Report card 18
- [41] Voksne for barn (2023): <https://vfb.no/vart-arbeid/arkiv/bred-stotte-til-en-offensiv-politikk-mot-barnefattigdom/>
- [42] Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020 – 2023). Like muligheter i oppveksten.
- [43] Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/arbeidet-med-stortingsmelding-om-sosial-utjevning-og-mobilitet/id3022818/>
- [44] Kirkens Bymisjon og Redd Barna (2024). Betydningen av kommunale planer i arbeidet med å bekjempe familiefattigdom. En kartlegging.
- [45] Oslo Met, ansatte: <https://www.oslomet.no/about/employee/chripo/>

BARNEKONVENSJONEN I KORTVERSJON

– omskrevet av Redd Barna

1 Barns alder

Alle barn under 18 år regnes som barn.

2 Ikke-diskriminering

Alle barn har de samme rettighetene.

3 Til barnets beste

Alle tiltak som angår barn, skal ta hensyn til barnets beste.

4 Statens ansvar

Staten har ansvaret for at alle barn får sine rettigheter oppfylt.

5 og 18 Foreldreansvaret

Foreldrene har hovedansvaret for å oppdra barn.

6 Rett til liv

Alle barn har rett til å vokse opp.

7 og 8 Identitet

Alle barn har rett til et navn og en nasjonalitet, og de har rett til å beholde disse.

9 Holde familien sammen

Ingen barn skal skilles fra foreldrene sine mot sin vilje hvis det ikke er til barnets beste.

10 og 22 Føre familier sammen

Alle flyktningbarn skal gis beskyttelse, humanitær hjelp og hjelp til å komme sammen med familien sin igjen.

11 Ulovlig bortføring og tilbakehold

Ingen barn skal tas ulovlig ut av et land eller hindres fra å reise tilbake.

12 Å si sin mening

Alle barn har rett til å si sin mening og til å bli hørt i saker som angår dem.

13 og 17 Få og gi informasjon, massemedier

Alle barn har rett til å søke etter, motta og gi informasjon. Staten skal beskytte barn mot skadelig informasjon.

14 og 15 Frihet til å tenke, tro og delta

Alle barn har rett til å tenke og tro på det de selv ønsker. Barn har rett til å delta i organisasjoner.

16 Privatliv

Alle barn har rett til privatliv.

19 Beskyttelse mot misbruk

Staten skal beskytte alle barn mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnytting fra foreldre og andre omsorgspersoner.

20 Barn uten familie

Alle barn uten familie har rett til beskyttelse og omsorg.

21 Adopsjon

Adopsjon av barn skal foregå slik loven bestemmer, og være til barnets beste.

23 Funksjonshemmede barn

Alle barn med funksjonshemninger har rett til et godt liv, og de har krav på spesiell støtte.

24 Helse

Alle syke barn har rett til den beste medisinske behandling staten kan gi.

25 Barn under offentlig omsorg

Alle barn på sykehus, barnehjem og andre institusjoner har krav på at det følges nøye med på hvordan de har det.

26 Sosialtjenester

Foreldre skal gi barn økonomisk trygghet, og staten skal hjelpe foreldrene med dette når dette er nødvendig.

27 Levestandard

Alle barn har rett til god nok levestandard slik at de har det de trenger for å leve og for å ha en meningsfylt hverdag.

28 og 29 Utdanning

Alle barn har rett til utdanning som gir dem mulighet for utvikling.

30 Minoriteter og urbefolkning

Alle minoritetsbarn har rett til å snakke sitt eget språk, ha sin egen kultur og sin egen tro.

31 Lek og fritid

Alle barn har rett til hvile, fritid og lek.

32 Barnearbeid

Alle barn skal beskyttes mot økonomisk utbytting. Arbeid skal ikke svekke muligheten til å gå på skole eller utvikle seg.

33 Narkotika og rus

Alle barn skal beskyttes mot ulovlig bruk, salg og produksjon av narkotiske stoffer.

34, 35 og 36 Utnytting

Alle barn skal beskyttes mot alle former for utbytting (for eksempel seksuelt misbruk, bortføring og salg).

37 Fengsel og tortur

Alle barn skal beskyttes mot tortur og umenneskelig behandling.

38 Barn i krig

Alle barn under 15 år skal beskyttes mot å bli vervet som soldater eller å delta i krig. I noen land er aldersgrensen 18 år.

39 Hjelp til å få det bra igjen

Alle barn som er blitt misbrukt, utnyttet eller forsømt, skal få hjelp til å få det bra igjen.

40 Beskyttelse ved lovbrudd

Alle barn som er anklaget eller dømt for lovbrudd, har rett til en behandling som sikrer deres verdighet og fremmer deres respekt for menneskerettighetene.

41 Når andre lover er bedre

Barnekonvensjonen gjelder ikke hvis andre nasjonale eller internasjonale lover sikrer barnet på en bedre måte.

42 Få vite om barns rettigheter

Staten skal sørge for at barn og voksne blir kjent med Barnekonvensjonen.